

Vogels in hennepstoppels

Leon Luijten

Halverwege de jaren negentig maakte hennep een ware opmars als akkerbouwgewas. Hennep heeft sterke vezels die tot allerlei producten verwerkt kunnen worden. De plant groeit zeer snel en na de oogst blijft een grote hoeveelheid zaad op de geoogste akker achter. In het najaar van 1997 zijn in Westerwolde tellingen verricht op stoppels van hennep. Aantallen vogels en vogelsoorten in hennepstoppels zijn vergeleken met aantallen vogels in stoppels van andere gewassen. Omdat het onderzoek nog beperkt is van opzet is deze bijdrage slechts een eerste aanzet tot het beschrijven van de waarde van geoogste hennepakkers voor vogels.

Methode

Tussen 8 en 15 oktober 1997 werden 35 stoppelvelden bezocht. De tellingen zijn uitgevoerd in de periode dat leeuweriken, piepers, lijsters en vinkachtigen in Oost-Groningen een doortrekpiek vertonen (de Vries 1995; Bergman, ongepubl.). Van alle stoppelvelden werd de totale bedekkingsgraad aan (dood) plantenmateriaal en de bedekking door onkruiden genoteerd. De onderzochte stoppels zijn verspreid gelegen op zandgronden en dalgronden door geheel Westerwolde. Transecten zijn gelegen in hennep (12), granen (15) en maïs (8). De granen zijn onderscheiden in zeven tarwe- en acht gerststoppelvelden. Alleen stoppelvelden die nog onbewerkt waren zijn in de telling opgenomen.

Op elk stoppelveld is een transect van 300 passen afgelegd. Bij het later nameten van 300 passen met behulp van een meetwiel kwam deze afstand overeen met gemiddeld 263,4 meter. Het is immers ondoenlijk om vooraf op een stoppelveld een transect af te meten en vervolgens de vogels te tellen. Omdat alle tellingen steeds door dezelfde persoon verricht zijn, is de lengte van elk transect vergelijkbaar.

Binnen het transect zijn alle in de stoppels pleisterende vogels geteld. Er is geen rekening gehouden met de afstand van opvliegen van vogels tot de waarnemer. Overtrekkende vogels zijn niet meegeteld.

Resultaten

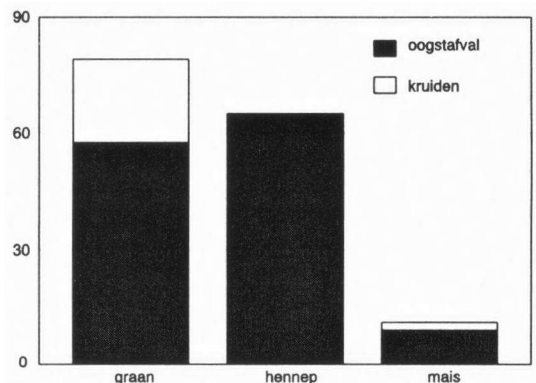
Verschillen in stoppelvelden

De bedekkingsgraad door plantenmateriaal van de stoppelvelden is in figuur 1 weergegeven. Achtergebleven oogstafval en opslag van

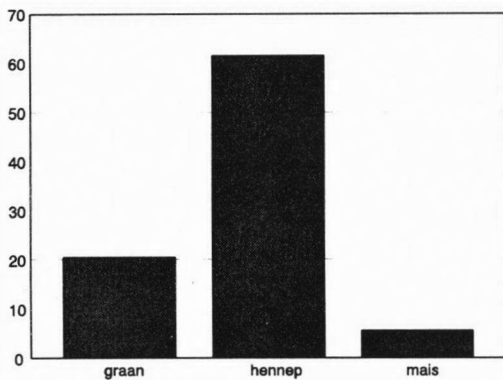
kruiden vormt de totale bedekking. In graanstoppels maken kruiden ruim een kwart van de bedekking uit. Het verschil in bedekking tussen tarwe- en gerststoppels is klein. De bedekking in hennepstoppels is hoog. Omdat vooral de stengel geoogst wordt blijven veel van de bloeitoppen en bladeren van het gewas achter. Opslag van kruiden is op hennepstoppels niet waargenomen. Dit wordt wellicht veroorzaakt door het zeer dicht opeen zaaien en groeien van hennep. De bedekking door plantenmateriaal op maïsakkers is zeer gering. Bij maïs wordt de gehele plant geoogst zodat weinig oogstafval op het land achterblijft. Mogelijk komen hier door gebruik van bestrijdingsmiddelen, snelle groei en hoge zaaidichtheid weinig kruiden voor.

Vogels

In figuur 2 is het gemiddeld aantal vogels in de transecten per stoppelgewas uiteengezet. De waargenomen aantallen zijn omgerekend naar aantallen per 250 meter. Het gemiddelde

Figuur 1. Bedekkingspercentage door kruiden en overig plantaardig materiaal in de transecten.

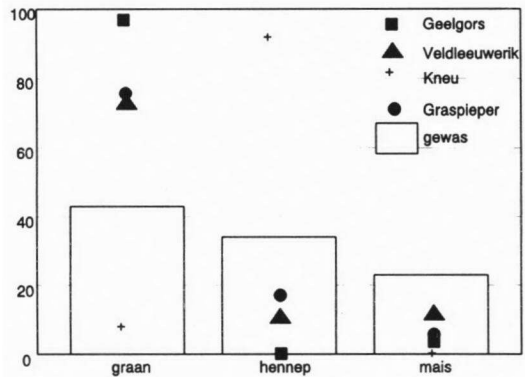
Figuur 2. Gemiddeld aantal vogels per 250 meter.

aantal vogels in hennep is duidelijk hoger dan in de andere gewassen. Dit wordt veroorzaakt door een grote groep Spreeuwen en meerdere groepen Kneuen. Ook zonder de groep Spreeuwen, een uitbijter in de kleine steekproef, is het gemiddelde in hennepstoppels (33,8) hoger dan in maïs- en graanstoppels.

Veldleeuwerik, Graspieper, Kneu en Geelgors werden in meerdere percelen aangetroffen. Het voorkomen van deze soorten wordt nader toegelicht.

In tabel 1 is het gemiddeld aantal van deze soorten in de verschillende stoppelvelden weergegeven.

De voorkeur van Veldleeuwerik, Graspieper, Kneu en Geelgors voor een bepaald stoppelgewas is in figuur 3 weergegeven. Een voorkeur voor een stoppelgewas lijkt aanwezig te zijn als een soort in dit gewas meer gezien is dan verwacht zou worden op grond van het aandeel van dit gewas in de transecten.

Figuur 3. Verdeling van de vier talrijkste waargenomen soorten in percentages over de gewassen.

Tabel 1 en figuur 3 geven een goed beeld van een voorkeur voor bepaalde stoppels van de vier meest waargenomen vogelsoorten. Veldleeuwerik en Graspieper lijken graanstoppels te prefereren. Terwijl 43% van de transecten graanstoppels betrof werden hier 75% of meer van alle Veldleeuweriken en Graspiepers waargenomen. Hoewel Geelgors in graanstoppels een laag gemiddelde heeft, lijkt deze stoppel toch een duidelijke voorkeur te hebben. Bijna alle Geelgorzen werden in graanstoppels gezien. Hoewel hennep- en maïsstoppels 57% van de stoppeltransecten uitmaken is de Geelgors in deze stoppels (bijna) niet gezien. De Kneu is vaak massaal gezien op hennepstoppels. Enkele keren vlogen groepen van tientallen vogels op. Blijkens figuur 3 heeft de Kneu een duidelijke voorkeur voor hennepstoppels. Van elke soort zijn in alle stoppeltypen nulwaarnemingen gedaan.

Tabel 1 Gemiddeld aantal per 250m. van de vier meest waargenomen vogelsoorten per stoppeltype. De spreiding is tussen haakjes weergegeven. De gemiddelden zijn op hele cijfers afgerond.

	graan	hennep	maïs
Veldleeuwerik	12 (0-49)	2 (0-613)	4 (0-16)
Graspieper	5 (0-18)	1 (0-4)	1 (0-4)
Kneu	1 (0-22)	23 (0-120)	0
Geelgors	2 (0-10)	0	1 (0-1)
Aantal transecten	15	12	8

Van vogelsoorten en zoogdieren die in weinig trajecten of in zeer lage aantallen gezien zijn, is het totaal aantal over alle transecten per gewas samengevat in tabel 2.

Conclusie

Uit de tellingen blijken maïsstoppelvelden het minst aantrekkelijk voor vogels. Mogelijk is dit te verklaren uit het geringe hoeveelheid oogstafval en kruiden. Graanstoppels lijken voor de Geelgors een belangrijk foerageerbiotoop te zijn. De waarnemingen in graanstoppels wordt ondersteund door andere najaars- en winterwaarnemingen in Westerswolde (de Vries *et al.* 1997; eigen waarn.). De hennepstoppels zijn voor veel zaadetende vogelsoorten, met name Kneu, zeer aantrekkelijk. Verder waren grote groepen andere vinkachtigen in een of meerdere transecten in hennep aanwezig. Hierbij valt de groep Putters vooral op omdat deze soort in Westerswolde in relatief klein aantal doortrekt (de Vries 1995). Onkruidzaden zijn vrijwel afwezig in hennepstoppels. Het grote aantal vogels (hoog gemiddelde) in hennep is het gevolg van groepen vinkachtigen die foerageren op het achtergebleven hennepzaad. Hoenderachtigen werden wel in stoppelvelden verwacht maar niet gezien. Bij zoogdieren valt, door het gering aantal waarnemingen, van een voorkeur voor bepaalde stoppels niets te

zeggen. Overigens werden (buiten de transecten) nestjes van dwergmuizen in randen van hennepstoppels gevonden.

Discussie

Uit dit klein opgezette onderzoek blijkt dat hennepstoppels een grote aantrekkingskracht op vogels en met name vinkachtigen hebben. Doordat bij de oogst van de hennepstengels veel zaden achterblijven kunnen deze tot voedsel voor vogels dienen. Graanstoppels zijn in trek bij Veldleeuwerik, Graspieper en Geelgors. Maïsstoppels hebben door de totale oogst van het gewas, vogels weinig voedsel te bieden.

Het nadeel van vogels tellen in transecten zonder vaste oppervlakte is dat de aantallen niet kunnen worden omgerekend in dichtheden. Door het tellen van een gehele akker met een bekende oppervlakte is dat wel mogelijk. Dit was echter bij dit onderzoek moeilijk te verwezenlijken. De tellingen betreffen een korte periode tijdens de najaars-trek. Hoe tellingen in andere perioden en mogelijk dus voor andere soorten uitpakken is nog onbekend.

Er zal nog het nodige onderzoek verricht moeten worden naar de natuurwaarden van hennep. Welke zoogdieren komen in hennep voor en komt het gewas in aanmerking als broedbiotoop voor Grauwe Kiekendieven?

Tabel 2. Waargenomen overige vogels in de verschillende stoppels. Bij aantallen hoger dan 1 is tussen haakjes het aantal transecten vermeld waar de soort gezien is.

	graan	hennep	maïs
Keep	0	2 (1)	2 (1)
Vink	0	73 (2)	1
Groenling	0	3 (1)	0
Putter	0	20 (1)	0
Spreeuw	0	350 (1)	0
Tapuit	0	1	0
Ringmus	2 (1)	1	0
Rietgors	2 (2)	0	0
Houtduif	3 (1)	3 (1)	6 (1)
Watersnip	1	0	0
haas	2 (2)	0	1
vos	0	0	1

Hebben hennepstoppels in de winter ook een grote aantrekkingskracht op zaadetende vogels? Hopelijk kunnen in de toekomst meer van dit soort vragen beantwoord worden.

Dankwoord

Graag wil ik Jan van 't Hoff bedanken voor opmerkingen die hij bij een eerste versie van dit artikel plaatste.

Literatuur

- de Vries N 1995. Trektellen in Westerwolde. *Grauwe Gors* 23: 70-79.
de Vries N, L Luijten & J van 't Hoff 1997. Het herstel van de Geelgors in Westerwolde. *Grauwe Gors* 25: 11-15.

Leon Luijten
Swikstellen 54
9697 PZ Blijham